

JENS CORNELIUSSEN

FRA FØRSLEV

Af

A. Lambert-Jensen.

I første Halvdel af forrige Aarhundrede indvandrede adskillige unge, opvakte fynske Bønder til Sjælland, hvor de satte Bo for kortere eller længere Tid, ja, nogle blev her hele deres Liv og øvede en Indflydelse som Pionerer i den folkelige Bevægelse indenfor dansk Menighedsliv, der paa dette Tidspunkt begyndte at mærkes.

Aarsagen til deres Indvandring skal bl. a. have været, at visse Egne paa Sjælland i en Aarrække var blevet hærget af „Kolden“ og en ondartet Tyfus, der bortrev mange Mænd i deres Ungdom, saa der blev Mangel paa mandlig Arbejdskraft. I den Landsdel, hvorom her skal meddeles, Sydvestsjælland, døde saaledes i et eneste Sogn, Hyllested, fra 1828 til 1833 ialt 175 Mennesker eller over en Trediedel af dem, der døde de første 40 Aar af det 19. Aarhundrede¹⁾.

En af de rigest begavede blandt de indvandrede Fynboer var Jens Corneliusen, der bosatte sig i Venslev, hvor han overtog en Fæstegaard under Grev-

1) A. Jacobsen: Meddelelser om Hyllested Sogn P. 37.

skabet Holsteinborg 1830¹). Han blev født i Davinde paa Fyn 3. Febr. 1791, og var saaledes næsten 40 Aar, da han kom til Sjælland. Hans Forældre var fromme og flittige Gaardmandsfolk; og det var vel Tanken, at Sønnen engang skulde overtage Fødegården. Men saaledes gik det ikke. Tidligt mistede han baade sin Fader og Moder, og Gaarden kom paa fremmede Hænder. Selv maatte han ud at tjene og overtog næppe meget andet i Arv fra Hjemmet end det Indtryk af Forældrenes levende Trosliv, der aldrig udslettedes af hans Erindring.

Fra sin tidligste Ungdom havde han Lyst til Læsning, især af kristelig Litteratur, og hvor han havde Plads, benyttede han mange Fritimer til den Beskæftigelse. Det har muligvis bidraget til, at han fik et rigere Tankeliv end de fleste jævnaldrende og ogsaa blev tidligere modnet end de. I hvert Fald kom han allerede i ung Alder til den Slutning, at det Liv, der levedes, ikke stemte overens med, hvad den hellige Skrift kræver.

Omtrent paa samme Tid gik en tre Aar yngre Slægtning af ham med samme Tanker. De to talte med hinanden om deres aandelige Problemer og tog i Fællesskab den Beslutning at ville leve et strengt kristeligt Levned. Men de fandt ikke Fred. Bestandig maatte de indrømme for hinanden, at det ikke lykkedes²).

Imidlertid naaede de gudelige Forsamlinger, der i de Aar under Ledelse af Kristen Madsen fra Drig-

1) Nordisk Maanedsskrift for folkelig og kristelig Oplysning 1880 II, 412.

2) Dansk Kirketidende 1871, 490.

strup voksede frem, J. Corneliussens Hjemegn, mens han tjente som Forkarl paa Sanderumgaard. Karlene fra Gaarden vilde hen og høre disse „gale“ Folk holde Opbyggelse; og ved den Lejlighed blev han saa grebet, at han udbrød: „Det er jo netop, hvad vi lærte i vor Bardom¹⁾“. Dette skete i 1825. Han og hans Ven fik nu Lyst til at stifte nærmere Bekendtskab med Forsamlingsfolkene — som de opvakte kaldtes — hvorfor de rejste hen til Kristen Madsen for at tale med ham. Blandt andet vilde C. vide, om det var sandt, at man ingenting maatte bestille om Søndagen. Kristen Madsen bekræftede det; men Corneliussen mente, at „vi nok maatte trække vort Asen og Okse op af Brønden om Søndagen“. Kr. Madsen svarede: „Vi maa tage os iagt for, at vi ikke selv skyder vort Asen i Brønden de søgne Dage for at faa noget at bestille om Søndagen“.

Dette Svar slog den anden, og han prøvede ikke mere paa at maale sig med Forsamlingsfolkenes Fører paa den Vis. Men nu spurgte han ham om, hvad Forsamlingsfolkenes Tro var. „Jo,“ svarede Kristen Madsen, „dersom de vilde vide Besked derom, saa maatte han vise dem til Morten Luthers Katekismus!“ Og saa lærte han nok Corneliussen Katekismus saa godt, at han vaagnede derved og gik hjem til Davinde og begyndte at synge Salmer for Folk, saa „nogle gned Søvnen af Øjnene og Enden paa Sagen blev, at man bad C. komme og tale til Folk²⁾“. —

Da Jens Corneliussen kom til Sjælland 4—5 Aar senere, fandt han straks aandsbeslægtede, dels i Gaard-

1) Nord. Maanedsskr. 1880 II, 412.

2) Dansk Kirketid. 1871, 495-96.

fæster Rasmus Ottosen, der selv var Fynbo og opvakt og som i 1829 var begyndt at holde Opbygninger i Venslev¹⁾, og dels i Jacob Fisker fra Bisserup, der snart blev vakt²⁾. Senere kom han i Forbindelse med den kendte Pædagog Anders Stephansen, der i 1833 overtog Ledelsen af det nyoprettede Institut paa Fyrendal for fattige og forældreløse Børns Opdragelse til dueelige Agerdyrkere³⁾. Stephansen, der tidligt kom under Paavirkning af Søren Kierkegaard og stillede sig kritisk overfor Statskirken, følte sig tiltalt af de frie Former, hvorunder Opvækkelsesfolkene kom sammen, og sluttede sig til dem.

Han og Corneliussen mødtes, velsagtens i de gudelige Forsamlinger, og i 1835 opgav C. sin Fæstegaard i Venslev og flyttede til Fyrendal som Stephansens Medhjælper. Han havde gode Forudsætninger for at bestride den Stilling; for han havde med sit muntre og friske Væsen let ved at omgaas Ungdom og vinde dens Tillid, og desuden var han en dygtig Landmand. Dette Samarbejde mellem de to betydelige Mænd varede lige til C.s Død. Ganske vist maatte de i 1838 skifte Virkeplads, idet Fyrendal ved Grevens Død skulde omdannes til Enkesæde for Enkegrevinden. Men Anders Stephansen fik rejst Penge midler til at købe Hjortholm (senere navneskiftet til Holsteinsminde) i Førslev Sogn. Og Jens Corneliussen flyttede med som Avlsleder og boede paa Skovgaarden.

Jens Corneliussen fandt snart ind i de gudelige

1) J. P. Jensen: R. Ottosen (Sorø Amts Aarb. XI, 73).

2) J. P. Jensen: Jacob Fisker. 1932, P. 2.

3) L. Bech: Holsteinsminde gennem 100 Aar, P. 13.

Forsamlings Kreds paa Sjælland. Og den paa sin Side blev klar over, at der med ham tilførtes den nye Impulser. De første Opbyggelser han deltog i, var vist hos R. Ottosen. I hans Hjem kom han meget.

Jens Corneliussen og Hustru,
Johanne Ottosdatter.

Og efter sin første Hustrus Død blev han gift med Ottosens Søster, Johanne, en mild og god Kvinde, der paa fortræffelig Maade varetog Hjemmets Tarv, naar hendes Mand — hvad ofte hændte — var paa Rejser for at tale.

Foreløbig optraadte han sjældent som Ordfører. Hans første Tid paa Sjælland falder sammen med de Aar, da Opvækkelsen fandt Sted i smaa Kredse og efterhaanden udviklede sig til store Forsamlinger. Den var endnu uklar i sine Maal og Retningslinier. Man samlede de første Par Aar til almindelig Opbyggelse

paa Grundlag af Luthers Postille og Brorsons Salmebog: Troens rare Klenodie. Senere blev Lærespørgsmaal som Barnedaabens Gyldighed og Ordinationens Betydning taget op til Behandling; endvidere Spørgsmaalet om Sognebaandets Løsning tog man fat paa¹⁾.

Jens Corneliussen, der jo nok indsaa, at man dermed var ved at komme for langt væk fra det egentlige Maal: at vække og at kalde Lægfolk til kristelig Aktivitet i Menigheden, holdt sig i Baggrunden.

Han var den danske Kirkes fuldtro Mand og billigede ikke hverken sekteriske Tendenser i Retning af Underkendelse af Barnedaaben eller frikirkelige Bestræbelser, fremkaldt dels ved Søren Kierkegaards stærke Angreb paa Statskirken, dels ved de Anskuelser Grundtvig var begyndt at slaa til Lyd for²⁾.

Men i Slutningen af 30erne klarede Forsamlingsfolkenes Stilling paa Holsteinborgegnen. Nogle af dem traadte ud af Kirken — dog forholdsvis faa —, andre sluttede tætte op om dem. De sidste fik Støtte af en Række unge Præster, der var paavirkede af Grundtvig, nemlig Fenger i Slotsbjergby, Boisen i Skørpinge, Clausen i Gimlinge, senere Boeslunde; endvidere Holm i Hyllested, Mau i Haarslev og enkelte andre. Derved træder de Lægfolk, der ønsker at øve en folkeligvækkende Gerning indenfor Statskirkens Rammer, i Forgrunden. Og de betydeligste blandt dem var Jacob Fisker og Jens Corneliussen.

C. havde længe advaret sine Venner mod at forlade Kirken. Han holdt paa, at „naar Guds Menighed skal vokse kraftigt og rolig, da maa det blive sam-

1) Holm: F. A. Holstein P. 231.

2) Anf. Skrift, 234.

men, som hører sammen, nemlig Embedets Forvaltning af beskikkede Mænd som Menighedens Tjenere¹⁾“. Og de, som er født indenfor Folkekirken, bør blive indenfor den. Den Betydning dette Standpunkt fik for hans Standsfæller paa hans Egn kan næppe vurderes for højt. Naar Opvækkelsens brede Strøm i de Aar ledtes ind ad vor gamle Kirkes Dør — og derved fik Mulighed for at virke befrugtende paa det senere fremspirende grundtvigsk og indre-missionsk Menighedsliv — skyldes det Mænd som C. Iøvrigt arbejdede Sekterne blandt hans Naboer. En af dem, Sivert Kristiansen, der ligesom C. var indvandret Fynbo og ejede Overdrevsmøllen i Sneslev, var gaaet over til dem og nægtede at lade et af sine Børn døbe. Men under en Difteritisepidemi, der hærgede Eggen, blev han bange for, at det skulde dø udøbt. Han tilkaldte Sognepræsten og bad ham døbe det syge Barn. Men han nægtede det, med mindre Sivert Kristiansen atter meldte sig ind i Folkekirken, hvad han saa indvilligede i²⁾. Men hos C. var ingen Vaklen.

I de Aar træder han mere i Forgrunden som Forsamlingsfolkenes Ordfører. Hans faste kirkelige Stade skabte Tillid om hans Forkyndelse. Den klare Maade han fremsatte sine Tanker paa, og det Præg af Selvoplevethed, der var over hans Vidnesbyrd, greb Tilhørerne. Men han var ikke den flammende Taler; han skal nærmest have virket lidt kedelig og tør. Dog, han bragte det, Folk havde Brug for: Jesu Kristi Budskab i jævne Ord.

Han og Jacob Fisker fulgtes ofte ad, naar de

1) Dansk Kirketid. 1871, 492.

2) Ilg. haandskrevne Opt. i Privateje.

rejste rundt og holdt Opbyggelse. Og begge kom de efter Datidens Forhold viden om. Saaledes har Jens Corneliussen foretaget Rejser østpaa til Næstved, Præstø og Køge, og nordpaa og vestpaa, et Omraade, der begrænses af Sorø, Slagelse og Skælskør. Og desuden har han holdt Møder i utallige Landsbyer og Flækker i Syd- og Sydvestsjælland. Efter sin Død skildres han da ogsaa som „en af den sydvestsjællandske Opvækkelses dygtigste og mest oplyste Ledere)¹“.

Opstod der Uenighed iblandt Forsamlingsfolkene, var det hans Myndighed, der skulde til for at skaffe den ud af Verden. Og det kunde jo ske. I 1859 var der opstaaet Strid mellem de opvakte i Lynge-Broby og dem i Karrebæk. Aarsagen til den var nogle Bemærkninger, der faldt under en Opbyggelse i Jens Corneliussens Hjem i Sneslev i Førlev Sogn. De opvakte fra Karrebæk, der var noget pietistisk indstillet, krævede Tro *paa Kirken*; de andre vilde nok tro *Kirken*, men ikke *paa Kirken*. Da en Mand ved Navn Ole Nielsen nogen Tid senere var i Holsteinborg Sogn, havde de fat paa ham i den Anledning, og en af dem havde sagt, at hvis de ikke tilbagekaldt i den følgende Uge, kunde Corneliussen ikke komme til Broby²).

Ved Aarhundredets Midte var der hos adskillige troende Mennesker Ønske om at faa et kristeligt Arbejde organiseret, hvis Formaal skulde være at kalde Vækkelse frem. Om C. har delt dette Ønske, vides

1) Nord. Mdskr. 1880 II, 412.

2) Gommesen: Grove og hans Venner (Sorø Amts Aarbog 1917, 134).

ikke; i hvert Fald har han næppe været imod; for da man i 1853 sammenkaldte til et Møde i Ordrup ved Ringsted for at realisere det, tog han mod Indbydelsen. Det var ved den Lejlighed, at der stiftedes en Missionsforening, der faa Aar senere afløstes af „Kirkelig Forening for Indre Mission i Danmark“.

Hans Udtalelser ved den Lejlighed viser hans klare Blik for, hvad der tjener til det sunde Troslivs Vækst. Da Forslaget blev fremsat om at ansætte Missionær til at rejse rundt, spurgte han under den paafølgende Forhandling, „om en saadan Mand, der rejser rundt som Missionær, ogsaa skal forvalte Sakramenterne eller blot minde Folk om at bruge dem; thi dersom Foreningen skal drage Folk bort fra Kirken, vilde han ikke have med den at gøre¹⁾“.

Denne „Forening for den indre Mission“ kom snart i Forbindelse med en af de gudelige Forsamlingers Præster, C. F. Rønne i Høve, som senere blev Formand. Han havde Sans for at knytte Forbindelsen mellem det gamle, der var ved at forsvinde og det nye, som var i Frembrud, ved at benytte Jens Corneliussen som Taler. Allerede ved det første Møde 1853, Stiftelsesmødet, havde C. holdt „en dyb, hjertelig Trosprædiken paa $\frac{1}{2}$ Time, saa enhver, der hører den, især de nye Kristne paa den Egn, udbryder: „Vi har saamænd aldrig hørt nogen Præst saadan tale vor Saligheds Sag²⁾“. Og ved større Møder førte han Ordet bl. a. ved Efteraarsmødet paa Holsteinsminde, som Indre Mission holdt 1854. Ligeledes 5 Aar senere ved Foraarsmødet 1859, der holdtes i Høve.

1) Blauenfeldt: Den indre Missions Historie 7.

2) Samme Skrift, 8.

Han regnede sig dog stadig til de gamle, Forsamlingsfolkene, der gjorde Pionerarbejdet, og betegnes ogsaa af Indre Mission som „en af Fædrene“. Men han saa med Glæde alt det nye, der kom.

Det samme gælder hans Forhold til Grundtvigianismen, omend han stod den lidt mere fjern. Nogle af hans Slægtninge paa Fyn var med mange andre Forsamlingsfolk blevet paavirket af Grundtvig. Og i sit eget Sogn saa han Grundtvigs Tanker virkeliggjort, da Hindholm Højskole oprettedes. Selv mødtes han med nogle af dens Mænd, ja, havde endog Samarbejde med en af dem, der skulde blive førende, nemlig den unge Lærer Anders Jørgensen, der nogle Aar efter overtog Høng Højskole.

Anders Jørgensen hjalp ofte Corneliusen i det daglige Arbejde. Og undertiden kørte de paa Torvet sammen og solgte deres Produkter. Om en saadan Torvetur til Slagelse fortælles — betegnende for hele C.s Maade at møde Vanskeligheder paa — at de holdt paa Torvet med et svingende Læs Gulerødder, som de ikke kunde faa afsat, da Torvet var overfyldt. Jens Corneliusen havde ladet Anders Jørgensen blive ved Vognen, mens han selv gik rundt og hilste paa Bekendte. Da Torvetiden var ved at være forbi, kom C. tilbage og fandt A. J. staaende ved Vognen fuld af Gulerødder. Det saa ud til, at de maatte køre hjem med det hele. „Bi lidt“, sagde C. og saa gik han igen. Lidt efter kom han tilbage med nogle Trosfæller, og anbefalede dem sine Varer med de Ord: „Hvis de ikke er førsteklases, maa I gerne sige, at Cornelius har lagt sig efter at fortælle Løgn paa sine gamle Dage“.

En Times Tid senere kunde han og Anders Jørgensen køre hjem med tom Vogn¹⁾!

Imidlertid begyndte Aarenes Tryk at melde sig. Hans Rejser blev sjældnere. Han og de faa, der var tilbage fra de gudelige Forsamlingsrige Tid, mærkede vel ogsaa, at denne Aandsretning havde løst sin Opgave. En ny Tid rykkede nær. Nye Kræfter kom til. I 1866 mistede han sin gode Hustru, Johanne Ottosdatter. Endnu bestyrede han selv Skovgaarden, dog ved Hjælp af en Søn. Men tre Aar senere nedlagde han sin Vandringsstav, den 24. Juni 1869, og stedtes til Hvile ved sin Hustrus Side paa Førsløv Kirkegaard. Paa hans Grav rejste Venner en smuk Sten, der endnu staar der -- et Minde over Jens Corneliussen, en Pioner i dansk Menighedsliv.

1) Iflg. mundtlig Meddelelse af Gmd. P. Petersen, Skafterup.